

משער ציון למשכנות שאננים

עונה מומלצת: כל השנה

התאמת המסלול: לכל המשפחה

קושי המסלול: קל מאוד!

אורך המסלול: כשני קילומטרים

מפה: מפה עירונית טובה של ירושלים

הגעה מהכניסה לירושלים: מהכניסה לירושלים ממשיכים בשדרות זלמן שזר (בנייני האומה) והלאה בשדרות בן צבי. מתחת לבנייני וולפסון הגבוהים פונים שמאלה, עם השילוט לרחביה במעלה דרך רופין. בסוף העלייה ממשיכים ישר אל רחוב רמב"ן. נוסעים בו עד נקודה שבה חייבים לפנות ימינה (רחוב ארלוזורוב) ומיד פונים שמאלה בשדרות בן מיימון. בכיכר צרפת, פונים ימינה ברחוב קרן היסוד שהופך לרחוב דוד המלך. בצומת המרומזר, שמיימינו תחנת דלק, פונים אל רחוב דוד רמז שמאלה. חולפים על פני החאן ותחנת הרכבת הישנה. ברמזור הראשון פונים שמאלה, וברמזור הבא, בגיא בן הינוס פונים ימינה, בעליה צרה - להר ציון ולחניון.

• המסלול המוצע הינו מעגלי - הלוך ושוב.

הטיול מתחיל בהר ציון, בסמוך לחומות העיר העתיקה ולשער ציון. כאן אפשר לנסות להתוות את דרכם של ראשוני העוזבים את הרובע היהודי ואת יציאתם אל השכונה הראשונה מחוץ לחומות - "משכנות שאננים", שהוקמה בשנת 1860. כמו יתר שערי העיר העתיקה גם שער ציון הוגף עם חשיכה ולא היה יוצא ובא דרכו עד לזריחת החמה ביום המחרת. במקום להיכנס דרכו אל בין החומות צועדים בשביל המרוצף, הנמשך מצדן החיצוני של החומות, מערבה. מהר מאוד מגיעים אל הפינה הדרום-מערבית של החומה. במקום רחבה המהווה נקודת תצפית טובה. אפשר להשקיף ממנה על גיא בן הינוס, התוחם את העיר העתיקה ממערב, על בריכת הסולטן ועל שני הבתים המאורכים, המהווים את כל בתיה של השכונה העברית הראשונה מחוץ לחומות. מעל בתי השכונה מתנשאת בגאון טחנת הקמח. כשניצבים כאן אפשר לאמוד בעין עד כמה קטן המרחק בין השכונה לשערי החומה. מרחק קטן ועם זאת משמעותי.

כוונתו המקורית של משה מונטיפיורי, בונה השכונה, הייתה להקים במקום בית חולים. הוא הבין כי תנאי התברואה הגרועים בעיר הם הגורמים למחלות ולמגפות והבין שסיכויי ההבראה גדולים בהרבה באוויר הפתוח מחוץ לחומות. במהרה הבין מונטיפיורי שאם הבריאים חוששים לצאת מהחומות, על אחת וכמה החולים. לפיכך, החליט להקים להמיר את המבנים לשכונת מגורים שבה יובטחו תנאי חיים טובים ומבטיחים יותר.

מרחבת התצפית יורד שביל פתלתל אל העמק. בסוף הירידה, לאחר שחוצים את הכביש חולפים על פני הסביל (מתקן שתייה) התורכי. קצת אחר כך עולה גרם מדרגות לעבר משכנות שאננים. אם פתוח, ניתן לעבור דרך השער המקורי ולהיכנס למתחם השכונה, המשמש כיום כבית הארחה וחלק ממנו משמש כאכסניית אמנים ובחדריו נכתבו כמה וכמה רבי מכר. אם השער סגור – אין מנוס מהקפת חומת השכונה מימין, לעבר טחנת הקמח.

יותם יעקבסון

הרצאות, צילום ומתיבה, הדרכה בארץ
ולאורך נתיבי הסחר הקדומים באסיה

במרכז חלקו העליון של המבנה הארוך מבין השניים ישנה כתובת המספרת כי הכספים נתרמו מעזבונו של ר' יהודה טורא. כדי להקנות לתושבים בטחון, הוקפה השכונה בחומה עם שער אחד הפונה לעיר העתיקה. הדלתות והחלונות פנו כולם לעבר העיר העתיקה ונסגרו בסורגים. חלקם העליון של המבנים עוטר בצורה דומה לחומת העיר, אולי כדי להוסיף תחושת ביטחון פסיכולוגית. משהסתיימה הבנייה הציע מונטיפיורי את הדירות במחיר נמוך מאד, אולם לא היו כל קופצים על המציאה. בלית ברירה הציע את הדירות בחינם. גם אז פחדו אנשים לעזוב את העיר. רק משהציע לשלם לאלו ששיאותו לעבור לשכונה, נמצאו כמה משפחות שניאותו לעבור, אולם גם הן מיהרו מידי ערב ללון בין החומות. מסתבר שלחששות הייתה הצדקה. כמה מתושבי המקום נפגעו על ידי מרצחים ושוודדים. נקודת מפנה בתולדות השכונה הייתה שש שנים לאחר הקמתה, כשבירושלים פרצה מגיפת כולירע. אז נוכחו תושבי העיר לדעת כי איש מדיירי השכונה החדשה, שחיו לפי תקנון פרטני שכלל כמה תקנות הנוגעות לניקיון ולתברואה, לא חלה.

שביל המדרגות מקיף את המתחם מימין (צפון), על גבול שכונת ימין משה (שנבנתה לזכר מונטיפיורי בשנת 1894 וגם בה כדאי לשוטט) ועולה לעבר טחנת הקמח. הטחנה הייתה המבנה הראשון שהוקם במקום ונועדה לאפשר את פרנסת התושבים. חלקי המכונה כולם הובאו מאנגליה. החלקים התקלקלו במהירה והטחנה נדמה. כיום היא משמשת כמוזיאון (לרוב סגור), אך בד בבד הייתה לאחד מסמליה של ירושלים. בסמוך אליה נמצאת מרכבתו המשוחזרת של מונטיפיורי שנפגעה לפני כמה וכמה שנים מהצתה זדונית.

המסלול עודכן ב- 1.10.2011

על הזכויות שמורות ליותם יעקבסון ©